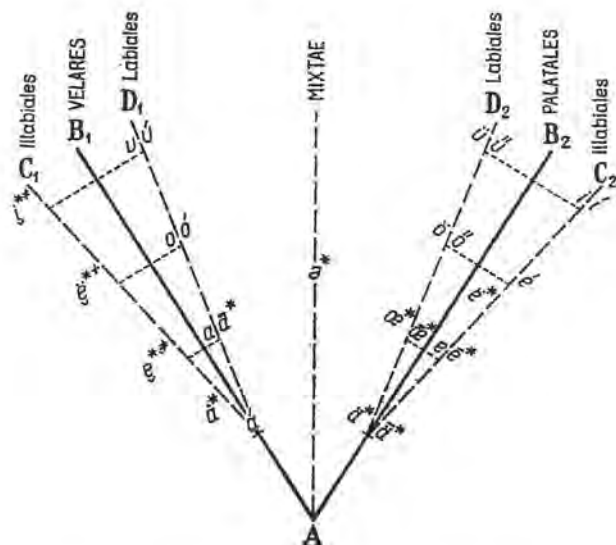

MAGÁN Hangzók
VOYELLES
ALAPJELEK
SIGNES FONDAMENTAUX

* a magyar helyesírási rendszerben nem szereplő, csak a nyelvjárási hangjelölésben használatos jel
signe utilisé dans la transcription dialectologique, mais n'appartenant pas au système de l'orthographe hongroise

+ néhány romániai kutatópontunkon
sur quelques points de l'enquête effectuée en Roumanie

≠ néhány romániai kutatópontunkon, csak román kölcsönzőkben

sur quelques points de l'enquête effectuée en Roumanie, mais seulement dans des emprunts roumains

VARIANSOK
VARIANTES

é, ê stb.: magasabb nyelvállás (A—B viszonylatban)
etc.: position plutôt élevée de la langue (voir A—B)

ó, é stb.: alacsonyabb nyelvállás (A—B viszonylatban)
etc.: position plutôt abaissée de la langue (voir A—B)
é, ê stb.: előbbre képzett (B₁—B₂ viszonylatban)
etc.: articulé un peu plus en avant (voir B₁—B₂)
e, ô stb.: hátrább képzett (B₁—B₂ viszonylatban)
etc.: articulé un peu plus en arrière (voir B₁—B₂)
ő, ű stb.: illabialisabb ajakműködés (C—D viszonylatban)
etc.: fonctionnement plutôt illabial des lèvres (voir C—D)
é, ê stb.: labialisabb ajakműködés (C—D viszonylatban)
etc.: fonctionnement plutôt labial des lèvres (voir C—D)
ó, e stb.: nasooralis színezet
etc.: nuance naso-orale

IDŐTARTAM
DURÉE

o, e stb.: ultrarövid
etc.: ultra-bref
o, e stb.: rövid
etc.: bref
ò, è stb.: félhosszú
etc.: demi-long
ó, é stb.: hosszú
etc.: long
ā, ē : hosszú
: long

DIFTONGUSOK
DIPHTONGUES

ou, öü, éi; áo; stb. } kb. egyenlő időtartamú tagokkal
uo, üö, iê; oa; stb. }
ua, üa, ia; stb. } diphtongues aux membres d'une durée approximativement égale
óu, öü; éi; áo; stb. } nem egyenlő időtartamú tagokkal
uó, üö, iê; oa; stb. }
uá, öü, uo, iê; stb. } diphtongues aux membres d'une durée inégale

Jelölési rendszerünk a diftongus nyomatékviszonyaira nem utal; a mennyiségi viszonyokra is csak a két szélsőséggel; — kivéve a romániai kutatópontok anyagát.

Notre système de transcription ne renvoie pas à la répartition de l'accent dynamique à l'intérieur de la diphtongue. En ce qui concerne la quantité, on n'indique que les deux cas extrêmes, à l'exception des matériaux recueillis aux points d'enquête situés en Roumanie.

MEGJEGYZÉS
OBSERVATION

Feljegyzési rendszerünk fonetikus alapelvű. Tehát pl. az *ĕ* vagy *ě* jel nemcsak önálló fonémát jelölhet, illetőleg annak variánsát, hanem olyan változatot is, amely az *e* fonémához tartozik; az *ó* jellel jelölt hangjelenség lehet az *á* fonémának realizációja; az *ā, á, œ*, bár önálló alapjele van, nem önálló fonéma (de gyakran tipikus realizáció); — a diftongus általában hosszú magánhangzó értékű (de gyakran annak tipikus realizációja); — az *ā, ē* stb. gyakran polifonematikus értékű; de pl. az *ē* önálló fonémaként, az *ā* az *á* fonéma tipikus realizációjaként is előfordul; stb.

Notre système de transcription repose sur des

principes d'ordre phonétique. En conséquence de ce fait on transcrit par exemple avec *ĕ* ou *ě* non seulement un phonème autonome ou une de ses variantes, mais aussi une variante qui doit être rattachée au phonème *e*. Un son marqué par *ó* peut être la réalisation du phonème *á*. Les voyelles *ā, á, œ*, bien qu'elles aient des signes fondamentaux spéciaux, ne constituent pas des phonèmes indépendants (en revanche, elles sont souvent des réalisations typiques). La diphtongue *a*, d'une manière générale, la valeur d'une voyelle longue (dans bien des cas, elle en est une réalisation typique). Les voyelles *ā, ē* etc. ont souvent une valeur polyphonématique, mais par exemple *ē* se rencontre aussi comme un phonème autonome et *ā* comme une réalisation typique du phonème *á*, etc.

MÁSSALHANGZÓK
CONSONNES
ALAPJELEK
SIGNES FONDAMENTAUX

ARTICULATIONIS LOCUS:	Alapjelek						
	7. laryngales	6. mediopalatales	5. praepalatales	4. postalveolares	3. alveolares	2. dentilabiales	1. bilabiales
MODUS:							
I. nasales			<i>ny</i>		<i>n</i>		<i>m</i>
II. explosivae		<i>k/g</i>	<i>ty/gy</i>		<i>t/d</i>		<i>p/b</i>
III. affricatae				<i>cs/dzs</i>	<i>c/dz</i>		
IV. spirantes	<i>h</i>	<i>χ*</i>	<i>χ*/j</i>	<i>s/zs</i>	<i>sz/z</i>	<i>f/v</i>	<i>φ*/β*</i>
V. laterales			<i>ly</i>		<i>l</i>		
VI. tremulantes					<i>r</i>		<i>ʀ*/ʁ*</i>

* a magyar helyesírási rendszerben nem szereplő, csak a nyelvjárási hangjelölésben használatos jel
signe utilisé dans la transcription dialectologique, mais n'appartenant pas au système de l'orthographe hongroise

<i>ṭ, ḍ; dzs;</i>	stb.: hátrább képzett etc.: articulé un peu plus en arrière
<i>gy, ty;</i>	stb.: előbbre képzett etc.: articulé un peu plus en avant
<i>ń, ł, ǣ, ł:</i>	tökéletlenül jésített (3. és 5. közt) sans imparfaitement mouillés (entre 3 et 5)
[v] <i>v</i> [β]: [f] <i>f</i> [φ]:	labializált változat (IV. 1. és IV. 2. közt) variantes labialisées (entre IV, 1 et IV, 2)
[gy] <i>gy, j</i> [j]:	frikatív árnyalatú explosiva, ill. explosiv árnyalatú spirans (II. 5. és IV. 5. között) occlusive à nuance fricative, spirante à nuance occlusive (entre II, 5 et IV, 5)
[c] <i>c, sz</i> [sz]:	spirantikus árnyalatú affrikáta, ill. affrikált árnyalatú spirans (III. 3., 4. és IV. 3., 4. között) affriquée à nuance occlusive, spirante à nuance fricative (entre III, 3—4 et IV, 3—4)
[l] <i>l, r, [r]:</i>	pergetett lateralis, ill. lateralizált tremulans (V. 3. és VI. 3. között) latérale roulée; vibrante «latéralisée» (entre V, 3 et IV, 3)
<i>k', t', p':</i>	aspirált sans aspirés
<i>G, D, B;</i>	stb.: félzöngés etc.: consonnes semi-sonores
<i>l, r,</i>	stb.: nazalizált etc.: consonnes nasalisées

<i>t, n</i>	stb.: ultrarövid etc.: ultra-bref
<i>t, ny</i>	stb.: rövid etc.: bref
<i>l', sz'</i>	stb.: félhosszú etc.: demi-long
<i>nn, gg</i>	stb.: hosszú etc.: long
<i>nny, ggy</i>	stb.: hosszú etc.: long

MEGJEGYZÉS

OBSERVATION

Hangjelölési rendszerünk a magyar helyesírás jeleinek használatán alapul. Ezek közt gyakoriak a több jegyűek; s ezért a fonetikus írásnak „jel = hang” elvét ki kellett terjesztenünk a „jelcsoport = hangcsoport” elvévé. De alapelve így is a fonetikus feljegyzés; az említett alapelv a hangjelölésben így érvényesül: „jelcsoport = hang” (azaz egytagú a hangcsoport), pl. *cs* [= *č*], *zs* [= *ž*] stb.; és: „jel = hang” (mindkét csoport egytagú), pl. *t* [= *t*], *l* [= *l*] stb. — Ha a szokásos jelcsoport tagjai elemi értékükben kerülnek egymás mellé, különállásukat választó-jellel ⁽¹⁾ jelöljük; pl. *meggy*, de: *meg'gyullad* [= *g + gy*]; *kacsá*, de: *lánc'sor* [= *c + s*]; *brindza*, de: *vad'zab* [= *d + z*]; *messze*, de: *fás'szín* [= *s + sz*]; stb.

A „jelcsoport = hangcsoport” elve lehetővé teszi, hogy a fonéma szórási sávján belül jelentkező állandó kombinatorikus variáns ne

jelöljük. Tehát: *iker* [bár fonetikusán: *ik̄er*], *ugorhat* [bár fonetikusán: *ugorhat*]; stb.; — s a nazálisoknál: *ing* [bár fonetikusán: *ing*], *ronggy* [bár fonetikusán: *roŋgy*], *nincs* [bár fonetikusán: *nincs*]; *homvéd* [bár fonetikusán: *homvéd*]; — a *j* változataként zöngétlen mássalhangzó után abszolút szóvégen: *kapj*, *rakj* [bár fonetikusán: *kap̄j*, *rak̄j*]. Ugyanis ezekben az *ng*, *ngy*, *ncs*, *mv*, illetőleg *pj*, *kj* jelsoport mindig = *ŋg*, *ŋgy*, *ŋcs*, *mv*, illetőleg *p̄j*, *k̄j* hangcsoport. — Ha a kiejtésben nem a kombinatorikus változat jelentkeznék, hanem a tipikus realizáció, ezt választó-jellel (!) jelöljük; pl. *in'g* [alveolaris *n*-nel ejtve], *ham'vas* [bilabialis *m*-mel ejtve]; *kap'j* [zöngés *j*-varianssal ejtve]. Az ilyen ejtésforma igen ritka.

A fonéma szórási sávján kívül eső módosulásokat azonban fonetikusán feltüntetjük; mind a részleges hasonulást (pl. *vág + ta*, *ad + hat* = *vákta*, *athat*); mind a teljes hasonulást (pl. *ház + sor* = *hássor*; *nagy + csapás* = *nacs csapás*); mind az összeolvadást (pl. *vad + ság* = *vaccság*; *ad + ja* = *aggya*). — Természetesen jelöljük a mássalhangzóknak megrövidülését (pl. *ott + volt* = *ot volt*; *toll + ba* = *tolba*) és elizióját (pl. *kert + be* = *kerbe*; *húzd ki* = *húsz ki*); valamint (pl. hiátustöltőként való) betoldását is (pl. *fiam*, ejtése: *fijam*); stb.

Notre système de transcription repose sur l'emploi des lettres de l'orthographe hongroise. Parmi celles-ci on rencontre souvent des combinaisons de signes. En conséquence de ce fait le principe «signe = son» a dû être appliqué sous une forme élargie: «groupe de signes = groupe de sons». Même dans ces conditions le principe fondamental de la transcription tend à une notation phonétique; voici comment ce principe s'applique à la transcription des sons: «groupe de signes = son» (dans le cas d'un groupe de sons

constitué par un seul membre), par ex. *cs* [= *č*], *zs* [= *ž*] etc., «signe = son» (dans le cas de deux groupes a un membre), par ex. *t* [= *t*], *l* [= *l*] etc. Si les membres d'un groupe de signes gardent leur valeur élémentaire, leur autonomie est marquée au moyen d'un signe de séparation (!), par ex. *meggy*, mais: *meg'gyullad* [= *g + gy*]; *kacs*, mais: *lanc'sor* [= *c + s*]; *brindza*, mais: *vad'zab* [= *d + z*]; *messze*, mais: *fás'szín* [= *s + sz*] etc.

Le principe «groupe de signes = groupe de sons» nous permet de ne pas marquer les variantes combinatoires permanentes se présentant dans la zone de dispersion d'un phonème. Cf. *iker* [quoique phonétiquement: *ik̄er*], *ugorhat* [quoique phonétiquement: *ugorhat*]; etc. Dans les cas de nasales: *ing* [quoique phonétiquement: *ing*], *ronggy* [quoique phonétiquement: *roŋgy*], *nincs* [quoique phonétiquement: *nincs*]; *homvéd* [quoique phonétiquement: *homvéd*]. Pour la variante de *j* après une consonne sourde en fin de mot absolue: *kapj*, *rakj* [quoique phonétiquement: *kap̄j*, *rak̄j*]. Dans ces cas le groupe de signes *ng*, *ngy*, *ncs*, *mv*, d'une part, et *pj*, *kj*, d'autre part, correspondent toujours aux groupes de sons *ŋg*, *ŋgy*, *ŋcs*, *mv*, respectivement *p̄j*, *k̄j*. Si dans la prononciation la variante combinatoire est remplacée par le réalisation typique, on marque ce phénomène par le signe de séparation (!), par ex. *in'g* [avec un *n* alvéolaire], *ham'vas* [avec un *m* bilabial], *kap'j* [avec un *j* sonore]. Néanmoins les réalisations de ce genre sont très rares.

Les modifications dépassant la zone de dispersion d'un phonème sont marquées phonétiquement; on marque donc l'assimilation partielle (par ex. *vág + ta*, *ad + hat* = *vákta*, *athat*), l'assimilation totale (par ex. si *ház + sor* est prononcé comme *hássor*; *nagy + csapás* comme *nacs csapás*) et l'union de deux consonnes

(si par ex. *vad + ság* équivaut à *vaccság*; *ad + ja* à *aggya*). Inutile d'ajouter qu'on marque l'abrégement des consonnes (par ex. *ott + volt = ot volt*; *toll + ba = tolba*), l'élision (par ex. si *kert + be = kerbe*; *húzd + ki = húsz ki*), ainsi que l'épenthèse servant à éviter l'hiatus (par ex. *fiam* prononcé comme *fijam*), etc.

HANGSÚLY

L'ACCENT

Nyelvünkben a hangsúly a hangsúlyos szónak általában első szótagjára esik. Ezt — mint természetes, s különben is mondatfonetikai jelenséget — nem jelöljük. — Egy romániai kutatópontunkon a hangsúly nem az első szótagra esik. Ott ezt a hangsúlyos szótag aláhúzásával jeleztük (pl. *ringattya*, *kettőzö* stb.).

En hongrois l'accent frappe, d'une manière générale, la première syllabe d'un mot accentué. Ce phénomène naturel — qui relève d'ailleurs aussi de la phonétique syntaxique — n'est pas marqué. Sur un point de Roumanie l'accent ne tombe pas sur la première syllabe. Dans ce cas nous avons souligné la syllabe accentuée (par ex. *ringattya*, *kettőzö* etc.).